

Nr 366.

Av herr **Hage m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 129, angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst.

Mot den grundläggande princip, varpå man i Kungl. Maj:ts proposition nr 129 angående krigstidstillägg till befattningshavare i statens tjänst byggt vid tillmätande av beloppen, synes oss åtskilligt att anmärka. Dessa procentuella beräkningar kunna nämligen knappast verka rättvist, när frågan liksom här gäller, att med ett mera tillfälligt tillskott till avlöningen förhjälpa befattningshavare över en inträffad kristid. Den saken torde emellertid komma att påtalas genom annan motion, varför vi endast inskränka oss till denna principiella erinran.

För den händelse emellertid, att Kungl. Maj:ts förslag vid besluten likväl skulle följas, anse vi det påkallat, att vissa förändringar i och tillägg till detsamma komma till stånd. Vi avstå därvid från att yttra oss om lämpligheten av det föreslagna procenttalets storlek, ty även den frågan torde nog framföras i andra motioner. Givet är ju emellertid, att för de lägre avlönade befattningshavarna ett tillägg av 15 procent blir synnerligen minimalt.

Vad vi däremot närmast anse oss böra påtala är, att ett minimibelopp bör stadgas i fråga om krigstidstillägget, så att detsamma icke blir alldeles illusoriskt till följd av de synnerligen små löneförmåner som en del av de lägst avlönade statstjänarna åtnjuta. Man erinre sig endast, hur t. ex. en befattningshavare med en årslön av 1,000 kronor skulle som ekonomiskt tillskott för att kunna rida ut innevarande års av dyrtiden skapade svårigheter erhålla endast 150 kronor. Har en sådan eller en något liknande lön förut hållit tjänstehavare, med eller utan familj, nere vid yttersta randen av svältgränsen, är det tydligt, att den till 50 à 60 procent stegring uppskattade dyrtiden numera måst

bringa honom i ett så förtvivlat läge, att det icke kan upphjälpas med halvtannat hundratal kronor. Och även den som i övrigt är benägen att anse en procentuell beräkning lämplig och rättvis torde likväl nödgas erkänna, att det här i första rummet gäller se till, att alla ges möjlighet att hålla sig någorlunda uppe, under det att tillgodoseende av dem, som trots ett nog så hårt ekonomiskt tryck ändock till följd av sin högre lön redan besitta denna möjlighet, blir en andra hands fråga om än så viktig.

Vi ha för ingen del förbisett de svårigheter, som möta att föreslå ett minimibelopp, som verkar fullt rättvist. Vi ha heller icke förbisett det otänkbara i att få godtaget ett belopp så pass högt, att det i någon större mån tillgodoser behovet. Inget av dessa skäl kan dock få verka avgörande. Ett om än litet minimibelopp är dock bättre och alltid något mera upphjälpande än inget alls.

Om man nu utgår från löneregleringskommitténs grundsats, att full ersättning för genom dyrtiden vållad stegring i utgifterna icke kan ifrågasättas, då ju dyrtiden som regel drabbat alla samhällsmedlemmar, så torde man dock näppeligen kunna komma ifrån att åtminstone 25 procent av lönen, beräknad på exemplet här ovan å 1,000 kronors årslön, icke vore för mycket som vederlag för den inträffade prisstegringen.

Riktigast hade säkerligen varit, att en fallande procentskala använts, så att de lägsta lönerna fått högsta procenten i tillskott, men då det icke torde vara så stora utsikter att med framgång ifrågasätta genomförandet av alltför stora ändringar i den framlagda propositionen, så torde det vara ändamålsenligt att nu inskränka sig till en begäran om att i par. 12 införes även en bestämning om minimibelopp av 250 kronor. Skulle det vid närmare granskning visa sig att fall finnas där exempelvis till följd av att befattningshavares kontanta lön genom åtnjutna in-naturaförmåner är så liten, att det föreslagna minimibeloppet skulle te sig oproportionellt stort, kunde ju en reglering även därvid vara tänkbar genom att stipulera ett maximum av t. ex. 25 eller 30 procent av den kontanta lönen. Den saken torde i så fall närmare prövas i utskottet.

Vad vi nu anfört, avser de befattningshavare, som åsyftas i §§ 1 och 6. För de befattningshavare som § 7 omfattar, är givetvis ett minimibelopp ytterst vanskligt att bestämma, därför att man i fråga om dessa torde kunna förutsätta, att alla av dem icke ha anställning för helt år eller icke ha daglig arbetstid av normal längd, eller ock att avlöningsförhöjning med hänsyn till kristiden delvis skett. Ett bestämt minimibelopp för alla skulle därför verka synnerligen ojämnt. Då man

emellertid kan utgå ifrån, att den avgjort största delen av dessa äro nyantagna, d. v. s. aspiranter med små avlöningar, torde ett flertal skäl tala för att tillägget icke sättes allt för lågt. Allt för stor njugghet härvidlag kan synnerligen ofördelaktigt inverka på rekryteringen, vilket är en fråga av vital betydelse. Andra inom denna kategori äro helt visst sådana befattningshavare, vilka på grund av en mera obestämmd anställningsform ha små avlöningar och därför äro i synnerligt trängande behov av icke allt för obetydligt lönetillägg. Härtill kommer ju också, att för åtskilliga bland dessa kategorier icke förutsättes någon krigstidshjälp.

Med anledning av ovan anförda anse vi, att en högre tilläggsprocent än för de i §§ 1 och 6 här bör tillämpas. Skulle därför tilläggsprocenten för övriga befattningshavare sättas till högst 15, föreslå vi för de i § 7 omnämnda, att procenten må sättas till högst 20.

Vidare anse vi en viktig post uteglömd bland de uppräknade avlöningsförmåner, som skola ligga till grund för tillägget. Det är beklädnadsersättningen. Sådan ersättning utgår nämligen till stora grupper av statens järnvägars personal. Dessa personalgrupper äro oftast i ännu större utsträckning än övriga grupper inom verket skyldiga att i tjänsten bära uniform. Men i stället för beklädnad in natura, vilken löneförmån vissa befattningshavare vid statens järnvägar åtnjuta, uppbära dessa kontant ersättning härför. Med den ofantliga prisstegring på uniformspersedlar, som nu inträtt, är givetvis en förhöjning av denna beklädnadsersättning minst lika befogad som å övriga uppräknade kontanta förmåner. Som av propositionen synes framgå, anser man ock att tillägg skulle utgå å *alla fasta avlöningsförmåner* som åtnjutas kontant. Ovannämnda post har emellertid utan något anført skäl utelämnats. I bilagda förslag till formulering av § 1 ha vi därför inryckt även ordet *beklädnadsersättning*.

I § 4 anføres en sammanlagd avlöningssumma — krigstidstillägget däri inberäknat — av 9,600 kronor som maximum för rätt till sådant tillägg. Omtvistligt kan ju vara, huruvida icke en sänkning av denna summa kunde vara berättigad, ett spörsmål som säkert utan vårt yrkande kommer till omprövning.

I § 6 påyrka vi av skäl som i fråga om § 1 anförts införande av minimibeloppet 250 kronor.

Angående tillägg för befattningshavare som avses i § 7 har ju den frågan redan vidrörts i samband med frågan om minimibeloppen för de befattningshavare som i §§ 1 och 6 avses.

Även ifråga om § 8 nödgas vi göra åtskilliga erinringar. Vad

då först angår den bestämda åldersgränsen 15 år för barn vore en höjning härav nog ytterst påkallad. Därtill kommer ju även det förhållandet, att en del befattningshavare äro betungade med försörjningsplikt mot barn, som till följd av sjukdom eller vanförhet, oaktat ålder över 15 år icke kunna bidra till sin försörjning. Fullt godtagliga skäl för åldersgränsens höjande till 18 år anse vi därför föreligga.

Men fränsett vad nu nämnts, innefattas i begreppet »försörjningsplikt», så som bestämmelsen nu är formulerad, endast lagligt påvilande sådan plikt. Det vill med andra ord säga, att rätt till krigstidshjälp endast tillkommer den befattningshavare som har *egna* barn under viss ålder att försörja. Däremot är i alla de många fall, där befattningshavare har s. k. adoptivbarn eller i övrigt har påtagit sig försörjningsskyldighet och kanske en följd av år fullgjort sådan påtagen skyldighet t. ex. mot barnbarn, släktingars eller anhörigas barn o. dyl. eller ock mot minderåriga syskon, han utesluten från rätt till krigstidshjälp. Fall ha förekommit, där vederbörande verk ansett det självklart att krigstidshjälp exempelvis för antagna fosterbarn skolat utgå och verkligen utanordnat beloppen, vilka sedan efter anmärkning av granskande myndigheter måste återbäras. Ett dylikt missförhållande måste ju anses ytterst otillfredsställande. Oss synes självklart, att i alla de fall där befattningshavare verkligen försörjer barn, såsom om juridiskt sett laglig försörjningsplikt påvilade, bör krigstidshjälp utgå, även om försörjningsplikten är frivilligt påtagen. Faran för ett orättmätigt utnyttjande av dylik bestämmelse torde vara ytterst minimal. Genom stadgandet av att barns underhåll var bestående redan den 1 januari 1917 undanröjas ju i betryggande grad eventuella betänkligheter mot oriktiga förfaringsätt härutinnan. I enlighet härmed påyrkas sådan ändring i nämnda paragraf.

Sista stycket i § 8 syftar till avhjälpande av andra påtagliga olägenheter i fjolårets bestämmelser. Avliden befattningshavares stärbhus tillerkändes då icke här medgiven rätt. Den skedda förändringen är således uteslutande till bättnad. Samma rätt enligt enahanda förutsättningar anse vi också bör tillerkännas stärbhus i fråga om krigstids*tillägg*. Då något om den saken icke särskilt omnämnas, ehuru man torde kunna förutsätta att så likväl är meningen, föreslå vi att för förekommande av misstolkning den del i nämnda stycke, som handlar om stärbhus rätt, utbrytes och omformuleras samt införes på lämpligt ställe (exempelvis som en ny § 15) under rubriken: »Gemensamma bestämmelser».

Senare delen i § 8 måste som en följd härav även omformuleras.

Genom punkt 2 i § 9 uteslutes från rätt till krigstidshjälp kviunlig befattningshavare, vars man lever. Redan vid fjolårets riksdag gjordes i motion nr 289 i andra kammaren av herr Hage m. fl. erinringar häremot. De motiv till förändring, som i nämnda motion anfördes (sid. 9 nedersta stycket), anse vi i fortsättningen fullt giltiga. I likhet med då föreslagen förändring yrka vi även nu på att en viss summa stipuleras ifråga om mannens inkomst. Med de prisförändringar som sedan dess skett torde det då föreslagna beloppet böra ökas till minst 600 kronor. Med anledning härav torde jämväl punkt 1:o behöva omredigeras, så att det tydligt framgår, att mannens och hustruns taxering däri inbegripes.

I § 11 undantages från rätt till krigstidshjälp bland annat sådan icke ordinarie befattningshavare, som åtnjutit tjänstledighet till följd av sjukdom under längre tid föregående år än 6 månader. Även det förhållandet att långvarig sjukdom för den försörjningspliktige skulle utesluta från rätt till krigstidshjälp påtalades vid fjolårets riksdag i motion 312 i andra kammaren av herr Bårg i Katrineholm m. fl. Riksdagen utsträckte ock med anledning härav rätten till hjälp från en föreslagen sjuktid av 3 månader till 6 månader. De motiv där anfördes — till vilka vi våga hänvisa — synas oss även nu så påtagliga att vi med ännu starkare skäl till följd av den svårare dyrtiden våga påyrka borttagande av ifrågavarande bestämmelse.

Likasa uteslutas från rätt till krigstidshjälp de icke ordinarie befattningshavare, som på grund av inkallelse till fullgörande av värnplikt åtnjutit tjänstledighet under året.

Givetvis förverkas icke denna rätt för så vitt tjänstledigheten för fullgörande av värnplikt kan hållas inom ramen av tjänstehavaren tillkommande semester »eller tjänstledighet av annan orsak under högst en månad». Överskrides denna norm i någon mån förfaller rätten till krigstidshjälp. Således går den befattningshavare, som under året fullgör en repetitionsövning på 32 dagar helt miste om annars honom möjligen tillkommande krigstidshjälp. Värnplikten fullgöres numera t. ex. vid infanteriet under tillsammans fyra efter varandra följande år. Den värnpliktige hinner alltså upp till 24 å 25 års ålder, innan han är fri från denna ekonomiska tunga, som verkar synnerligen försvårande för familjeförsörjaren, ty arbetaren är ju i stor utsträckning gift och har barn vid denna ålder.

Nu bör det i det sammanhanget för övrigt anmärkas, att repetitionsövningarnas längd vid vissa truppslag satts till 35 respektive 42 dagar. För ej-ordinarie befattningshavare, som komma att fullgöra så lång repetitionsövning, blir det omöjligt att erhålla krigstidshjälp om

bestämmelserna i fortsättningen skola bli desamma. Men även vid 30-dagars repetitionsövningar blir resultatet i allmänhet även detsamma, ty, om en befattningshavare skall fullgöra repetitionsövningar av 30 dagar, måste han ju i allmänhet därutöver för egna angelägenheter använda en eller några dagars tjänstledighet, vilket då medför att de 30 dagarna överskridas. Av dessa skäl och då vi således anse att sådana befattningshavare som i § 11 andra stycket avses böra jämföras med ordinarie befattningshavare, hemställa vi att hela § 11 strykes.

Bland de kategorier som i § 13 undantagits från rätt till krigstidshjälp har utöver vad i motsvarande bestämmelser för i fjol fanns angivet, även innefattats arbetarepersonalen vid statens järnvägars »banunderhåll». Det är att märka att lönekommittén icke gjort dylikt undantag.

Då i nämnda paragraf mom. 1 orden »samt banunderhåll» inflyttit, så skulle man därav visserligen kunna draga den slutsatsen att därmed avsåges endast rent tillfälliga arbetare vid statens järnvägar och alltså icke den mera stadigvarande anställda banarbetarekåren, av vilken ju en stor del lär vara månads- eller dagavlönad, och alltså icke i nämnd värde grad jämförlig med arbetarne vid statens nybyggnadsföretag. Men på grund av den obestämda form momentet ifråga erhållit, torde det vara önskvärt både att bringa en viss klarhet över vilka arbetare som åsyftas och att något belysa skillnaden i avlönings- och anställningsformer för de arbetare, som kunna hänföras till begreppet banarbetare vid statens järnvägar.

Förut har påvisats, att redan avlöningsformen dag- eller månadslön i och för sig markerar en bestämd skillnad från exempelvis järnvägsbyggnadsarbetarne. Även de timavlönade banarbetarna kunna enligt vår mening icke heller anses jämförliga med de egentliga byggnadsarbetarna, detta främst av den anledningen, att banarbetarna icke i regel kunna påräkna ens jämförelsevis så stor inkomst av ackordsarbete som byggnadsarbetarna, vars huvudsakliga inkomst t. o. m. torde härflyta från ackordsarbete. Regeln torde i stället vara att endast månads-, dag- eller timlön åtnjutes, detta åtminstone i allt väsentligt. Den omständigheten att banarbetare — i viss likhet med vad ordinarie personal vid uppflyttning i högre löneklass erhållit — under året medgivits någon eller några löneförhöjningar torde ej heller utgöra giltig anledning att medföra förlust av krigstidstillägg och krigstidshjälp, emedan, trots den löneförhöjning som kan hava erhållits, dessa arbetare i allt fall icke komma upp till en avlöning, som möjliggör för dem att reda sig utau hjälp nu.

Vi hemställa därför, att orden »samt banunderhåll» måtte ur denna § utgå.

Som en följd av 11:te paragrafens strykande bör lämpligast en omnumrering ske av §§ 12—15 till 11—14 under det som § 15 införes den av oss påyrkade bestämmelsen om stärbhus rätt till såväl krigstidshjälp som krigstidstillägg.

I öfrigt hemställes, att utskottet måtte vidtaga de förändringar och omformuleringar, som äro för vinnande av denna motions syfte påkallade. De kostnadsökningar, som av oss påyrkade ändringar betinga, ha vi i avsaknad av materiel icke kunnat angiva. Vad som i det hänseendet av oss föreslagits är dock icke av sådan betydelse, att det kan röra sig om mera avsevärda belopp, vilket givetvis kan av utskottet utan allt för stora olägenheter utrönas.

Som en sammanfattning av vad vi sålunda påyrka hemställes,

att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 129 måtte godkänna följande förändrade allmänna grunder för krigstidstilläggs och krigstidshjälps utgående:

A. Krigstidstillägg till befattningshavare,

vilkas avlöning blivit av Konung och riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder.

§ 1.

Befattningshavare i statens tjänst, vilkas avlöning blivit av Konung och riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder, äga, med nedan i §§ 2, 3, 4, 11 och 12 angivna begränsningar och undantag, uppbära krigstidstillägg med femton procent, dock icke lägre belopp än 250 kronor, å följande i samma avlöning ingående slag av kontanta förmåner, nämligen:

lön;
tjänstgöringspenningar;
ortstillägg, dyrortstillägg och kallortstillägg;
arvode;

ålderstillägg;
 bostads-, bränsle-, inkvarterings- och beklädnads-
 ersättning;
 inkvarterings- och servisbidrag;
 dagavlöning vid armén och flottan;
 extra lönetillägg;
 provisoriskt avlöningstillägg;
 tillfällig löneförbättring;
 tillfälligt lönetillägg; och
 stadgat minimibelopp av uppbördsprovision vid
 telegrafverket.

§ 2.

Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

§ 3.

Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

§ 4.

Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

§ 5.

Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

B. Krigstidstillägg åt andra befattningshavare.

§ 6.

Till befattningshavare i statens tjänst, vilkas
 avlöning till siffran bestämts av Kungl. Maj:t, utbe-
 talas, under iakttagande i tillämpliga delar av de i
 §§ 1—5 meddelade bestämmelserna, krigstidstillägg
 med femton procent, dock icke lägre belopp än 250
 kronor å de i avlöningen ingående kontanta förmå-
 nerna av ovan uppräknade slag.

§ 7.

Kungl. Maj:ts förslag med den ändring att ordet
 »femton» ändras till *tjugo*.

C. Krigstidshjälp.

§ 8.

Krigstidshjälp utgår, med här nedan angivna undantag,

till de befattningshavare i statens tjänst, som den 1 januari 1917 innehade *ordinarie* anställning och underhöllo barn under 18 års ålder; samt

till de i statens tjänst anställda *icke-ordinarie* befattningshavare, arméns och marinens manskap inbegripet, som den 1 januari 1917 ej mindre underhöllo barn under 18 års ålder än även innehade och omedelbart dessförinnan under minst ett år vid en och samma statsinstitution innehaft stadigvarande anställning med en daglig arbetstid, i medeltal icke understigande vad som för den ordinarie personalen vid samma eller jämförlig institution är såsom minimum i allmänhet stadgat.

Befattningshavare, som under året lämnar stats-tjänsten före den dag, då kungörelse om krigstidshjälpens utbetalande träder i kraft, äger icke rätt till sådan hjälp.

§ 9.

Från åtnjutande av krigstidshjälp undantagas följande befattningshavare, nämligen

1:o) de, vilka jämlikt den taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt, som under år 1917 äger rum, hava att erlägga dylik skatt för högre belopp än 3,000 kronor, mans och hustrus taxering däri inbegripen; samt

2:o) gift kvinnlig befattningshavare, vars man lever och under år 1916 haft en inkomst överstigande 600 kronor.

§ 10.

Kungl. Maj:ts förslag med den ändring att siffran 15 ändras till 18.

§ 11.

§ 12 i Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

§ 12.

§ 13 i Kungl. Maj:ts förslag med uteslutande i punkt 1, av orden »samt banunderhåll».

§ 13.

§ 14 i Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

§ 14.

§ 15 i Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

§ 15.

Om befattningshavare under året avlidit, innan krigstidstillägg och krigstidshjälp till honom utbetalts, inträder stärbhuset i hans rätt till dylik hjälp.

§ 16.

Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Stockholm den 29 mars 1917.

Ernst Hage. Thure Widlund. Helge Bäcklund. Magnus Bengtsson.
Axel Lindström. J. Henry Erikson. C. O. Johansson, Sollefteå.
Algot Törnkvist. Anders Anderson i Råstock. O. W. Stenudd.
C. W. O. Höglund, Strömstad. Carl Lovén. A. L. Johansson.
G. W. Hansson, Gårda. J. Björling. Emil Kristensson.
Nilsson i Kristianstad. K. W. Skareen. Albert Zander.
C. J. Johansson, Uppmälby.